

Handläggare
Österberg ThomasDatum
2013-11-22Diarienummer
VFN-2011-0181.31

Nämnden för hälsa och omsorg

Slutrapport - Ökad kunskap om kognitivt stöd från Handikappföreningarnas samarbetsorgan i Uppsala kommun (HSO)

Förslag till beslut

Nämnden för hälsa och omsorg föreslås besluta

att godkänna redovisningen för projektår 2 och lägga den till handlingarna.

Sammanfattning

HSOs projekt "Ökad kunskap om kognitivt stöd – en fråga om tillgänglighet" är nu avslutat. Syftet med projektet har varit att öka kunskapen om kognitiva hjälpmedel till profession och beslutsfattare samt till brukare. Projektet har involverat brukare i projektplaneringen och i genomförandet. Genomförandet har bestått i att bland annat ordna föreläsningar, studiecirklar, kurser samt sprida information via producerandet av foldrar.

År 2 utvidgades projektet då Föreningen för barn, ungdomar och vuxna (FUB) involverades genom att undersöka hur logopedstödet för vuxna inom boende och daglig verksamhet fungerar. Hur erfarenheterna från projektet framöver ska kunna användas ska diskuteras mellan HSO och Hjälpmedel i Uppsala län (HUL) samt även internt inom HSO.

Ärendet

HSO har under två år bedrivit projektet "Ökad kunskap om kognitivt stöd - en fråga om tillgänglighet" med tillgänglighetsmedel från nämnden för hälsa och omsorg. Rapporten för projektets första år behandlades i nämnden den 2012-10-31. I samband med detta framkom önskemål om en ökad tydlighet i projektredovisningen. Nämnden ställde upp mål och krav som skulle besvaras i samband med slutredovisningen. Bland annat framförde nämnden att det förutsattes att HSO samarbetar med Hjälpmedel i Uppsala län (HUL) i projektet. De krav och mål som nämnden ställde är uppfyllda i redovisningen.

Syftet med projektet har varit att öka kunskapen i samhället om kognitivt stöd och att informera personer med psykisk funktionsnedsättning om kognitiva hjälpmedel som ett sätt att öka möjligheten till ett självständigt liv. I projektet har brukarna varit aktiva i såväl projektplanering som i genomförandet. Projektet har arbetat mot profession, beslutsfattare och brukare i syfte att sprida kunskap om vikten av kognitiva hjälpmedel. Projektet har genomfört 3 brukarföreläsningar med totalt 129 deltagare, dessa har delvis skett i samarbete med Infoteket (Landstinget). Föreläsningarna kommer fortsätta i samarbete med Infoteket. En blogg har startats (november 2013) där det finns möjlighet att lämna tips på smarta lösningar/strategier i vardagen. Som ett led i informationsdelen i projektet har två foldrar producerats och distribuerats.

Projektet har ordnat två kurser under 2012 och 2013 vid Gysinge folkhögskola för personer med psykisk funktionsnedsättning.

Tre olika studiecirklar utifrån materialet "ordning och reda" har bedrivits under år 2. Antalet deltagare har varit totalt 20 personer.

HSO skickade under år 2 en förfrågan till sina medlemsföreningar för att nå grupper utanför psykiatrigruppen. Föreningen för barn, ungdomar och vuxna (FUB) ville då genomföra en undersökning av logopedstödet till vuxna i gruppboende och daglig verksamhet. I undersökningen framgår att det finns en okunskap om vad logopeder gör och kan göra. Det framgår även att målet med att nästan alla boende ska ha logopedstöd alternativt annat kommunikationsstöd inte uppfylls. Det konstateras i rapporten att kognitivt stöd vid LSS-boenden och daglig verksamhet kan behöva utvecklas.

Kontakt med Hjälpmedel i Uppsala län (HUL) har tagits under år 2013, bland annat har HUL hållit en utbildningsdag för brukare samt föreläst om kognitiva hjälpmedel. En diskussion ska hållas mellan HSO och HUL om hur erfarenheterna från projektet kan användas framöver.

Kontoret för hälsa, vård och omsorg

Inga-Lill Björklund
Direktör

Bilagor

1. Rapport kognitivt stöd
2. Logopedstöd för vuxna inom boende och daglig verksamhet

Handikappföreningarnas samarbetsorgan i Uppsala kommun

Till

Nämnden för hälsa, vård och omsorg

Kommunala Handikapprådet

HSO, Handikappföreningarnas samarbetsorgan i Uppsala kommun har under två års tid drivit projektet Kunskapsökning om kognitiva hjälpmedel.

Projektet slutredovisas härmed.

Redovisningen med ekonomi finns i bilaga, liksom redovisningen av den enkätundersökning som gjorts. Till redovisningen finns också ett antal bilagor.

Uppsala den 18 november 2013

Lars Persson

Ombudsman

Postadress
Kungsgatan 64
753 18 Uppsala

E-post
Lars.persson@c.hso.se
www.uppsala.hso.se

Telefon
018-56 09 15
018-56 09 01 fax

Plusgirot
88 59 69-6

Orgnr
81 76 02-5008

Slutrapport: projektet Kunskapsökning om kognitiva hjälpmedel, KÖK

Bakgrund

I hjälpmedelsinstitutets skrift *Hjälpmedel lönsamma - en kostnadsnyttobedömning av hjälpmedel till personer med psykisk funktionsnedsättning* - beskriver man att endast en tiondel av målgruppen har ett kognitivt hjälpmedel. Samtidigt beskrivs vilken skillnad ett kognitivt hjälpmedel kan ge:

De effekter som kan förväntas är att vardagliga sysslor underlättas, vilket kan leda till högre livskvalitet för brukarna och mindre behov av hjälp från samhället och anhöriga. Hjälpmedlen kan också leda till att individerna kan börja studera, förvärvsarbeta och behålla eller öka sitt förvärvsarbete.

Handikappföreningarnas samarbetsorgan i Uppsala kommun, HSO, har från oktober 2011 tom december 2013 bedrivit ett projekt för att öka kunskapen om kognitiva hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning. I denna slutrapport har vi sammanställt projektets arbete under de två år som det har pågått. Mer detaljerad information om år 1 finns i rapporten från det året. Slutrapporten är upplagd dels utifrån första projektansökans syfte. Det är i fet stil. Kursiverat text är beskrivning av vad som gjorts. Själva arbetet under projekttiden redovisas utifrån rubrikerna i metoddelen från projektansökan inför år 2.

En delrapport: Logopedstöd för vuxna inom boende och daglig verksamhet enligt LSS 2013 redovisas separat.

Syfte

Handikappföreningarna vill öka kunskapen i samhället om kognitivt stöd. Ett av delmålen är att informera personer med psykisk funktionsnedsättning att kognitiva hjälpmedel finns och att många som använder dem får ett ökat självständigt liv. Ett annat delmål är att sprida kunskap till den enskilde om smarta vardagslösningar.

Projektet har under två år ökat kunskapen om kognitiva hjälpmedel både hos brukare, professionen och beslutsfattare. Det har i projektet varit viktigt att brukare själva deltagit både i informationsspridning men även tagit del av varandras kunskap. På vilket sätt och i vilken mängd det har gjorts framgår nedan. En arbetsgrupp bestående av brukare har hela tiden funnits med i projektplaneringen.

Metod

Metoden för år 1 beskrevs i ansökan sammanfattningsvis brett. Projektet skulle sprida kunskap om kognitiva hjälpmedel. Projektet skulle bedrivas i ett nära samarbete med

verksamheten personliga ombud. Utifrån erfarenheterna år 1 skrevs en mer detaljerad metod i ansökan för år 2. Resultatet från år 2 redovisas nedan där fet stil är från ansökan. Kursiverad stil är beskrivningen av genomförandet.

Sammanställa material

Det påbörjade arbetet med dokumentation om smarta lösningar som framkommit genom intervjuer med brukare ska nu sammanställas i olika foldrar.

En blogg har skapats där det insamlade materialet läggs ut, <http://smartatips.wordpress.com/>.

I arbetsgruppen som funnits sedan projektets start har man beslutat utifrån intervjuerna att sammanställa och sprida en folder om kedjetäcke. Det är många som har erfarenhet av att täcket kan leda till att sömnen blir bättre. Det finns också studier som visat att medicinering med sömnmedel kan minska med hjälp av kedjetäcke.

Sprida material

Projektet behöver inriktas på att få fler att delta i arbetet med spridningen av informationen om kognitivt stöd. Via boendestödjarna har vi möjlighet att erbjuda fler aktiviteter som projektet kommer att arrangera. Klienter från verksamheten Personliga ombud ska bjudas in till träffar precis som tidigare år.

Arbetsgrupp

En arbetsgrupp bestående av ett 10-tal deltagare har fortsatt med planeringen av projektet och genomförande av aktiviteterna. Erbjudandet att delta i arbetsgrupper har spridits via boendestödjarna, personliga ombud, föreningar, träffpunkterna, föreläsningar och annan verksamhet.

Föreläsningar

Projektet har genomfört tre föreläsningar om kognitiva hjälpmedel. Dels i januari 2013 hos HSO och dels i samarbete med Infoteket, se bilaga 1,2 och 3. Vid alla tillfällen, som var välbesökta, har användare från arbetsgruppen föreläst. Vid första föreläsningen deltog ca 45 personer. Fler ville komma men lokalen rymde inte fler. Infoteket har tillsammans med projektet genomfört två föreläsningar. Två brukare föreläste om applikationer som kan underlätta i vardagen. Vid båda tillfällen var intresset stort med totalt 84 anmälda. På alla tre föreläsningar informerades om projektet KÖK och att projektet eftersökte fler deltagare i arbetsgruppen. Föreläsningarna har totalt nått 129 deltagare med förbehållet flera kan ha räknats två gånger då några deltog i flera föreläsningar. Infoteket kommer, med hjälp av brukare, fortsätta att arrangera föreläsningar om applikationer.

Flerdagarskurser

Under både 2012 och 2013 arrangerades två flerdagarskurser, Kaos i vardagen, vid PRO:s folkhögskola i Gysinge, se bilaga 4 och 5. Inbjudna var brukare med psykisk

funktionsnedsättning. Deltagarna önskade att öka sin kunskap om kognitiva hjälpmedel och samtidigt öka sin motivation att använda smarta lösningar.

Vid första tillfället föreläste en brukare, Lotta Boestam, om kognitiva hjälpmedel och hennes boendestödjare, Mia Svensson, från Uppsala kommun berättade om hur boendestödjare kan motivera användandet av hjälpmedlen. Därefter delgav deltagarna varandra olika sätt att hantera vardagen trots svårigheter med planering och med minnet.

Vid den andra kursen medverkade Jenny Ström, it-pedagog och föreläsare med egen erfarenhet av neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Mer info och utvärdering finns i bilaga 1. Vid kurserna deltog ett tiotal varje gång. Ett par av dem deltog vid båda tillfällena. En viss överrepresentation av kvinnor fanns. Kommentarer såsom att "det är första gången jag pratar med någon om mina tvångsbeteenden" och "nu ska jag använda min mobil för påminnelser" uttalades. Deltagarna hjälpte varandra att installera appar i sina mobiler. Dessa appar kan användas för påminnelser, dokumentera kallelser, lägga in matlistor, föra kassabok, stresshantering m m.

Folder med kontaktuppgifter

Foldern med kontaktuppgifter om hur man kontaktar en arbetsterapeut för att få hjälpmedel har spridits via Infoteket, vid aktiviteter i KÖK, träffpunkterna och via föreningar inom HSO. Se en variant i bilaga 7. 500 har tryckts och spridits. Dessutom har flera hundra fått informationen via mail.

Folder om kedjetäcke

Folder med information om kedjetäcke och hur det kan förbättra sömnen har tagits fram. Den finns inte som bilaga utan medföljer rapporten som ett eget material. Foldern kommer att tryckas i 500 exemplar till en början. Den kommer att spridas till bland annat till HSO:s föreningar, Infoteket, psykiatriska mottagningar, boendestödjarna, träffpunkterna och vårdcentraler.

Blogg

En blogg som nämns tidigare i rapporten har skapats, <http://smartatips.wordpress.com/>.

Rekrytera fler deltagare

Arbetet med att rekrytera fler deltagare till arbetsgruppen ska fortgå.

Vid de olika föreläsningarna har deltagarna erbjudits att delta i arbetet i KÖK, dvs i arbetsgruppen med brukare, studiecirkel och kurserna i Gysinge. Vi har haft ett 50-tal personer inklusive professionen, både från landstinget och kommunen som fått inbjudningar till KÖKs olika träffar. Sammanlagt räknar vi med att ett 100-tal personer erbjudits att delta i arbetsgruppen.

Använda brukares kunskap om teknik

Den öppna arbetsgrupp som har startats ska fortsätta arbetet med spridningen av information av kognitivt stöd. Flera deltagare i gruppen har stora kunskaper om tekniken i datorer och smartphones/Iphones som berör kognitiva hjälpmedel. Det planeras för att flera av dem ska, utifrån projektet, medverka i en föreläsning om appar som Infoteket ev kommer att arrangera. Projektet ska prova olika metoder om hur brukares kunskaper om teknik ska användas. Socialpsykiatrin har visat sig positiv till ett samarbete kring deltagarnas kunskaper om teknik.

Tre föreläsningar om kognitiva hjälpmedel har arrangerats varav två tillsammans med Infoteket. Totalt har ett hundratal lyssnat till informationen om smarta lösningar vid kognitiva svårigheter. Mer info finns under rubriken: Sprida material s. 2.

Innehållet i arbetsgruppens arbete ska utvecklas ytterligare.

Då flera deltagare har uttryckt svårigheter med att komma igång och sedan fullfölja ett uppgjort schema ska vi inom projektet se om det kan förenkla om personerna i gruppen hjälper varandra med det. Projektet ska prova om personer i gruppen kan stötta varandra att följa sin egen planering. Flera har uttryckt att de kan strunta i sitt schema mot sin egentliga vilja. Kan en grupp göra så att man lättare håller kvar det som man tänkte sig? Att starta upp och hålla ut är för många en utmaning.

Tre studiecirkel utifrån materialet "Ordning och reda" har bedrivits under år 2 se bilaga 8. Alla cirkelarna bestod av åtta tillfällen. Två bedrevs hos HSO och fick snabbt en full grupp dvs åtta deltagare. Flera av dessa rekryterades från verksamheten personliga ombud. Den tredje cirkeln bedrevs hos träffpunkt Tinget tillsammans med deras personal. Där deltog fyra deltagare. Vid utvärderingen av den första kursen, se bilaga 9, framkom att de flesta utfört de hemläxor som de gav sig själva efter varje träff. Det kunde handla om att till exempel plocka undan kläder i hallen eller att fixa en gardinstång. Allt för att få mer ordning i hemmet och på så sätt minska stressen. Utvärderingen av den andra kursen hos HSO finns inte ännu eftersom kursen fortfarande pågår då rapporten skrivs.

Nå fler grupper med funktionsnedsättning

Projektet ska med föreningar i HSO göra en plan för hur andra grupper än de med psykiska funktionsnedsättningar ska arbeta med kognitiva hjälpmedel och sedan genomföra den.

I en förfrågan till HSO:s alla föreningar så önskade FUB, Föreningen för utvecklingsstörda barn och unga, att logopedstöd till vuxna i gruppboheter och daglig verksamhet skulle kartläggas. Projektet KÖK använde en enkät för att få svar från verksamheterna om vilket logopedstöd som fanns. Se separat rapport.

Implementering

Projektet ska parallellt med aktiviteterna arbeta med implementering av det som fungerat bra.

- **Kontakt med beslutsfattare ska etableras så att fler personer kan få kognitiva hjälpmedel förskrivet.** Ordförande för Nämnden för hälsa och omsorg, Stig Rådahl, besökte arbetsgruppen i maj 2013. Olika deltagare delade med sig av sin kunskap om kognitiva hjälpmedel och hur dessa har förenklats tillvaron för dem. Kontakt med HUL, Hjälpmedel i Uppsala län, har skett och en utbildningsdag för brukare har arrangerats. Karin Artursson, HUL, föreläste om kognitiva hjälpmedel och medverkade vid workshops. Ytterligare kontakt med HUL är inplanerat till den 19 november. Då ska rapporten av KÖK redovisas och därefter sker en diskussion om vilka erfarenheter från projektet som HUL kan använda.
- **Personal som möter personer med kognitiva svårigheter behöver öka sin kunskap om kognitiva stöd.** Infoteket kommer efter projektets slut fortsätta att arrangera föreläsningar om appar och där användare från arbetsgruppen medverkar. Utbildning för boendestödjarna är planerad till januari. IT-pedagog Jenny Ström kommer då att föreläsa för alla boendestödjare om teknik som underlättar hennes och andras vardag.
- **Projektet behöver också söka lösningar på om vem som kan fortsätta med gruppaktiviteter efter projektets slut.** Cirklar har genomförts på träffpunkt Tinget med personal. Där har man haft uppföljande träffar med gruppen ca en gång i månaden. Projektet har inte hittat någon verksamhet som kan åta sig att bedriva gruppverksamhet för målgruppen gällande kognitivt stöd.

Övriga aktiviteter

Arbetsgruppen blev kontaktad av Hjälpmedelsinstitutet för att lämna synpunkter på en förstudie om interaktiva hjälpmedel, **Interaktiva tjänster som stöd i vardagen**.

Förutom ett möte här i Uppsala så besökte gruppen Hjälpmedelsinstitutet i Stockholm. Att arbetsgruppen delade med sig av sina synpunkter uppskattades av Hjälpmedelsinstitutet. Flera i gruppen beskrev att man ibland skulle önska sig en interaktiv kontakt i stället för ett besök av boendestödjare. Det gällde fram för allt när man mådde som sämst och vanligtvis brukar avsäga sig besök av boendestöd. I rapporten framhölls att interaktiva tjänster till personer med psykisk funktionsnedsättning behöver utvecklas:

Hjälpmedelsinstitutet rekommenderar att fler interaktiva e-tjänster utvecklas för att nå och stödja personer med omfattande eller komplicerad psykiatrisk problematik. Tillgänglighet och delaktighet kan förbättras avsevärt både för användaren och anhöriga med ett system som ger det stöd och den information som behövs och efterfrågas. Att tjänster och insatser individanpassas och enkelt kan uppdateras ger ökad trygghet. Personer kan även ges förbättrade möjligheter att vara delaktig i planeringen av den egna vården och stödinsatserna.

Utvecklingen av tjänsterna kommer att kräva samordning av de myndigheter och organisationer som är inblandade i individens vård, omsorg samt övriga insatser. Studier har visat att samverkan mellan olika myndigheter och verksamheter sett ur ett individperspektiv kan ge ökad livskvalitet, förbättrad hälsa och ökad arbetsförmåga.

Besöket i Stockholm var kompetenshöjande för hela gruppen. I kontakten med Hjälpmedelsinstitutet deltog fem brukare.

Sammanfattning

Projektet har sett att det finns stort intresse och behov av kognitiva hjälpmedel inklusive applikationer till smartphone och Iphone. Det finns olika slags teknik som inte kan förskrivas men som kan göra stor skillnad för den enskilde i sin vardag. Projektet har sett att gruppaktiviteter kan öka kontrollen för den enskilde att följa sin vilja att använda sig av smarta tips inklusive smartphone/Iphone och dess applikationer.

Projektet har sett att det inte finns tryckt material om att man kan söka kognitiva hjälpmedel och vart man i så fall vänder sig. Det finns inte heller någon tryckt information om kedjetäcken. Det har projektet åtgärdat. I fortsättningen behöver någon, till exempel HSO, fortsätta att trycka och sprida foldrarna tills någon annan åtar sig det. Gruppverksamhet efterfrågas och flera fick inte plats i de cirklar som bedrevs. Det är oklart om vem som kan fortsätta med dessa cirklar. Kanske kan personliga ombud eller Närvårdsteamet för neuropsykiatriska funktionsnedsättningar bedriva cirklarna i fortsättningen. Bloggen bör underhållas och vilka som kan åta sig det är oklart.

Projektet har visat att kognitivt stöd vid kommunikation vid LSS-boende och daglig verksamhet kan och bör utvecklas.

Ekonomisk redovisning av projekt Kunskapsökning om kognitiva hjälpmedel

	Redovisning	Budget	Redovisning
	2011/2012	2012/2013	2012/2013
Kostnader			
Avräkning från år 1		- kr	
Personalkostnader	222 600 kr	229 278 kr	241616
Inköp av mtr (hjälpmedel)	- kr	16 000 kr	8000
Kontorskostnader	24 000 kr	16 000 kr	16000
Kurser - möten od.	27 850 kr	32 000 kr	31460 *
Övriga kostnader	5 000 kr	5 000 kr	10203 **
Summa kostnader	279 450 kr	298 278 kr	307 279 kr
Intäkter			
Projektmedel	245 000 kr	265 000 kr	265000
Egeninsats	34 450 kr	33 278 kr	42279
Summa intäkter	279 450 kr	298 278 kr	307 279 kr

*2000 kr reserverad för utb av boendestöd i jan

** Avser kostnader för enkät m.m.

Inbjudan till dig och/eller anhörig som känner igen följande:

Kaos?

Jobbigt med alla papper?

Svårt att hålla reda på tider?

En känsla av ständig stress?

Lotta Boestam, användare av olika hjälpmedel, berättar om sina lösningar för att minska sitt kaos. Hon kommer att visa enkla hjälpmedel bland annat scheman men även appar som kan laddas ner till en smartphone.

Tid: Tisdagen den 22 januari kl 15 – 17

Plats: HSO Kungsgatan 62, 5 tr

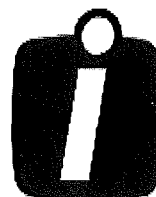
Vi bjuder på fika!

Föranmälan: senast den 20 januari till

Karolina Wik, 018 56 09 74 eller karolina.wik@hsovisst.se

Handikappföreningarnas samarbetsorgan i Uppsala kommun

Infotekskafé

Torsdag den 5 september kl 18-20

What's app?

Vad är en app?

Kan appar minska kaos i vardagen?

Vi får ta del av erfarenheter från personer som berättar om hur de använder appar som stöd i vardagen. Vi får tips och idéer på hur en smart telefon kan vara till hjälp.

**Infoteket, Kungsgårdets center
S:t Johannesgatan 28 D, Uppsala**

Inga förkunskaper krävs.

Fri entré.

Hörslina finns.

**Anmäl dig med namn och telefonnummer till:
infoteket@lul.se eller 018-611 66 77**

Alla intresserade är varmt välkomna!

Infoteket om funktionshinder

www.lul.se/infoteket
telefon 018-611 66 77

What´s app?

Vad är en app?

Kan appar minska kaos i vardagen?

Vi får ta del av personliga erfarenheter från Bertil Karlberg och Lotta Boestam som berättar om hur de använder appar som stöd i vardagen. Vi får tips och idéer på hur en smart telefon kan vara till hjälp.

Tid: 6 februari, 18-20

Plats: Infoteket, Kungsgärdet center, S:t Johannesgatan 28D

Inga förkunskaper krävs!

Anmäl dig till infoteket@lul.se eller på telefon 018- 611 66 77

Fri entré och alla intresserade är hjärtligt välkomna!

infoteket om funktionshinder

www.lul.se/infoteket
telefon 018-611 66 77

Kaos i vardagen?

En kurs för dig med psykisk funktionsnedsättning.

Vi

lär oss mer om kognitiva hjälpmedel.

delar med oss av egna smarta strategier och vardagsprylar.

samlar våra bästa tips för att dela med oss till andra.

Torsdag 16/8

10.15 Samling utanför Kungsgatan 64 för avfärd till Gysinge.

12.00 Ankomst till Gysinge herrgård. Incheckning, lunch.

13.15 Presentation av kursen och kursdeltagarna, praktiska frågor.

Lotta Boestam, hjälpmedelsambassadör, visar och berättar om kognitiva hjälpmedel. Mia Svensson, boendestödjare, berättar om hur hon jobbar med kognitiva hjälpmedel.

14.30 Kaffe

15.00 Fortsättning på Lottas och Mias presentation. Samtal kring det.

15.30 ca Fördjupad presentation av deltagarna och deras förväntningar på kursen. Arbete i två grupper.

17.00 Middag

18.00 Guidad tur i Gysinge (eventuellt)

19.30 Samkväm med smått och gott att äta samt underhållning (gemensamt med de andra kurserna)

Fredag 17/8

8.00 Frukost

9.00 Grupparbete

10.00 Kaffe

10.30 Hur går vi vidare? Planering av det fortsatta arbetet med att ta fram foldrarna och andra aktiviteter under hösten.

12.00 Lunch

13.00 Hemresa

Allmän info

Vi kommer att bo i Gysinge herrgård, <http://www.gysingeherrgard.se/>

Kursen är helt kostnadsfri och alla måltider ingår inkl alkoholfria drycker.

Det kan vara bra att ta med kontanter om du vill handla något eftersom vi inte är säkra på huruvida de tar kortbetalningar på herrgården.

Lakan och handdukar finns i rummen.

I augusti brukar det vara många som vill bada i älven, ta med badkläder om du också vill det!

Om du inte vill eller orkar vara med på alla programpunkter är det helt okej att vila eller göra något annat en stund.

Frågor: Ring eller maila Karolina Wik 0768-552040, karolina.wik@c.hso.se

Välkommen!

Kaos i vardagen?

En kurs för dig med psykisk funktionsnedsättning.

Vi

- lär oss mer om kognitiva hjälpmedel.
- delar med oss av egna smarta strategier och vardagsprylar.
- träffar IT-pedagogen Jenny Ström

Lördag 17/8

10.15 Samling utanför Kungsgatan 64 för avfärd till Gysinge.

12.00 Ankomst till Gysinge herrgård. Incheckning, lunch.

13.15 Presentation av kursen och kursdeltagarna, praktiska frågor.

Jenny Ström – IT-pedagog och föreläsare berättar om att leva i kaos och om att ta sig ur det.

14.30 Kaffe

15.00 Fortsatt samtal med Jenny

17.00 Middag

18.00 Gemensam promenad/bad för dem som vill

19.30 Samkväm med smått och gott att äta

Söndag 18/8

8.00 Frukost

9.00 Reflektioner över gårdagen.

10.00 Kaffe

10.30 Planering av höstens aktiviteter:

- Studiecirkeln Ordning och reda

- KÖK-blogg

- Nätverk för praktisk hjälp?

- Övrigt

12.00 Lunch

13.00 Gemensam promenad/bad för dem som vill

14.30 Hemresa

Allmän info

Vi kommer att bo i Gysinge herrgård, <http://www.gysingeherrgard.se/>

Kursen är helt kostnadsfri och alla måltider ingår inkl alkoholfria drycker.

Det kan vara bra att ta med kontanter om du vill handla något eftersom vi inte är säkra på huruvida de tar kortbetalningar på herrgården.

Lakan och handdukar finns i rummen.

I augusti brukar det vara många som vill bada i älven, ta med badkläder om du också vill det!

Om du inte vill eller orkar vara med på alla programpunkter är det helt okej att vila eller göra något annat en stund.

Läs gärna om Jenny Ström på hennes hemsida Villa Vital! <http://www.villavital.se/>

**Vill du anmäla dig? Ring eller maila Karolina Wik 0768-552040,
karolina.wik@hsovisst.se**

Vi vill ha din anmälan senast 28 juni.

Välkommen!

Kursutvärdering – Kaos i vardagen 17 – 18 augusti 2013

Projektet arrangerade ytterligare en kurs, Kaos i vardagen, på PRO:s folkhögskola i Gysinge 17 – 18 augusti 2013. Temat var kognitiva hjälpmedel med inriktningen it-hjälpmiddel. It-pedagog Jenny Ström föreläste och sedan arrangerades workshops i mindre grupper. Elva personer, sju kvinnor och fyra män, deltog. Fler önskade delta men platserna räckte inte. Texten med fet stil nedan är påståenden som deltagarna skriftligt fick kommentera. Synpunkterna från deltagarna berör dels hur föreläsningen uppfattades men även hur arrangemanget kring övernattningen fungerade. Att träffa andra i liknande situation och att vara i vilsam miljö har uppskattats. En annan synpunkt är att man tyckte att tiden var för kort för att kunna lära sig och börja använda mer teknik.

Råd till kursledningen

- Räkna in alla tidigt vid frukosten så ingen försovit sig och tvingas kasta i sig frukosten
- Möjlighet att få prova på den teknik som presenterades
- Gör om nästa år!

Detta kunde göras bättre

- Kolla upp vad som händer runtomkring på kursområdet, så man kan planera. T ex konstvernissage och rockkonsert i Nyfiket som hade kunnat bli störande men blev kul
- Appar – färre men se hur man gör sen. Vet ju nu att de finns men fastnar när det ska göras praktiskt.
- Att på något vi få prova på tekniken som presenterades under kursen. Annars var det välplanerat och trevligt.
- Tala långsammare. Förutse att alla förstår grunderna.
- Mer tydlighet och struktur, inte byta ämne så snabbt. Använda whiteboard/datorskärm mer för att skriva och visa.
- Struktur – lite jobbigt att punkter försvann utan att jag snappade upp det.
- Mer tid för smågrupper

Detta var särskilt bra

- Flexibel samordning med mild fasthet Det känns bra men fungerar ändå på allvar. Inget har helt utelämnats pga strul. Det är verkligen vackert här och fint i rummet/bad.
- Jenny! Trevlig gemenskap, att umgås mellan kursprogrammen.
- Träffa andra i samma situation. Jenny – hur göra som företagare med NPF. Råd om checklistor.
- Att samlas i mindre grupper och få input.
- Mycket tips. Rolig föreläsning. Bra med smågrupperna!

- Vackra rum och omgivningar. Trevlig kurs! Karolina och Elisabeth är väldigt omtänksamma och gör att man känner sig trygg.
- 10 frågor, ej endast för barn. Skulle ha räddat mig och X från många bråk!
- Communicate in Print för mig och för mina barn, kommer jag att tipsa min hemterapeut om.
- Nej – ett skäl att slippa sätta sig in i vad det är
- Träffa Jenny och er andra med nya lösningar
- Bra miljö, bra innehåll, lugn och ro så att man orkar vara med på allt. Gruppindelning så att alla kommer till tals.

Detta har jag saknat

- Visste så lite om vad det kunde innebära så jag hade inte så tydliga förväntningar. Vissa principer kan förklaras innan detaljbeskrivningar av appar m m beskrivs – typ Internet, moln, mobilens olika kort (telefonminne, betalkort o s v), överföringsmetoder.
- Råd om hur man hanterar papper
- Att få pröva på de saker som presenterades
- LCHF-mat (tre personer)
- Kaffe efter middagen
- Grupparbete på lördagen
- Kursen borde vara en dag till
- Se mer av Jennys programvaror
- Träffa boendestödjarna – hade minskat tröskeln mot att söka den hjälpen

Övrigt

- Fina fräscha rum!
- Roligt! Givande! Utmanande! Spännande! Lärorikt!

Svårt att passa tider? Kaos med alla papper? Svårt att sova?

Det finns hjälpmedel att få för planering, påminnelser och sömn. Många hjälpmedel får man låna utan kostnad. De förskrivs av en arbetsterapeut.

Smartphone

kedjetäcke

Intresserad?

- Över 21 år? Bor i Uppsala kommun? Ring: 018 - 727 65 00
- Har du kontakt med psykiatrin, ring din mottagning: 018 - 611 00 00 (vx)
- Har du kontakt med habiliteringen, ring: 018 - 611 68 68
- Osäker på vart du ska vända dig? Kontakta hjälpmedelskonsulent Karin Artursson på Hjälpmedel i Uppsala län (HUL) för vägledning: 018 – 727 47 90

Vill du veta mer om hjälpmedel?

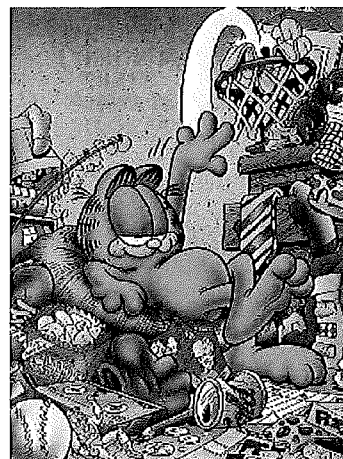
- Tips och råd från en person som själv använder kognitiva hjälpmedel: **Kontakta HSO!**
Telefon: 018-56 09 74 eller 0768-552 040. E-post: karolina.wik@c.hso.se
- Hemsidor om hjälpmedel
www.lul.se/infoteket.se
www.hi.se/sv-se/hjalpmedelstorget/kognition

Projektet Kunskapsökning om kognitiva hjälpmedel (KÖK) inbjuder till studiecirkel:

Ordning och reda

- hur bär man sig åt?

Att ha kaos i hemmet kan leda till stress och allmän olust. Det är jobbigt att aldrig hitta det man letar efter och det kan bli dyrt med betalningspåminnelser och förfallna fakturor.

Vi startar en studiecirkel för att inspirera dig och ge dig verktyg för att få ett mer välorganiserat hem och liv. Under minst fem träffar går vi igenom rum för rum i hemmet och delar med oss av tips och strategier.

Start: tisdag 19 mars kl 16.00 på Kungsgatan 64, 2 tr

Anmälan senast den 12 mars via

Tel: 076-8552040 eller

e-post: karolina.wik@hsovisst.se

Kostnadsfritt

Begränsat antal deltagare

Cirkelledare: Karolina Wik och Elisabeth Axberg

Redovisningen av deltagarnas svar gällande studiecirkeln Ordning och Reda våren 2013

I studiecirkeln våren 2013 hos HSO deltog 8 personer med psykiatriska diagnoser. Vid sista tillfället deltog fem personer som svarade på frågor om studiecirkeln. I svaren framgår att arbeta i grupp med mycket inflytande har uppskattats. Alla fem har svarat att de har nytta av kursen. En beskriver att hen fått ökad medvetenhet om ordningen i sitt hem. Andra uppger att de fått strategier att hantera eventuell oordning hemma. Det efterfrågas mer struktur på mötena som är en utmaning för cirkelledarna då det handlar om att deltagarna ska vara aktiva under träffarna. Samtidigt har man uppskattat tipsen från de andra. Cirkelledarna har inför nästa kurs gjort justeringar i upplägget så att strukturen blir tydligare och att man startar trots att flera deltagare inte har kommit.

Utvärderingsfrågor angående studiecirkel "ordning och reda":

1) Har upplägget med delaktighet i vad vi tar upp på cirkeln varit bra?

Ja

Ja, alla har haft möjlighet att delta i den mån de velat.

Ja, det har varit demokratiskt upplagt med mycket deltagarinflytande, vilket varit bra.

Ja, i stort sett.

Ja

2) Vad tycker du om studiematerialet?

Ömsom vin ömsom vatten. Mest bra dock.

Enkelt och bra, om än lite konstiga exempel ibland.

Det är praktiskt inriktat och intressant. Bra att det skapats av någon med egen insikt i problematiken.

Lite väl mkt upprepade förslag (liknande) i de olika kapitlen, ibland övertydligt.

Bra, lätt att följa hemma också.

3) Vad det något du saknade i studiematerialet? Om ja – vad var det?

Under "viktiga papper" borde man anpassa materialet till NPF-människor.

Nej, tvärtom.

-

Ett kapitel om arbetsplatser (eller ett helt eget material om det).

-

4) Tror du att du kommer att ha nytta av det vi har tagit upp i denna studiecirkel i din vardag?

Jarå

Ja förhoppningsvis på sikt.

Ja absolut. Jag har fått tips och insikter genom de samtal som förts under träffarna

Ja, mycket. En sak i taget, att inte tro att man kan klara massor av förändring på en gång!

Ja, lära mig att ta små steg och en tugga i taget.

5) Beskriv förändring?

"lägg några minuter varje dag på ..."

Lättare och smidigare att organisera i hemmet.

Det är ett ständigt pågående projekt att skapa bättre ordning och struktur i min tillvaro och jag blir med och mer medveten för sådant som är verkligen viktigt för mig. Jag försöker nu röja, kasta och ordna i min lägenhet.

En del saker som inte blivit av på 20 år har blivit gjorda! Toppenbra.

Mindre högar.

6) Hur kan du upprätthålla förändringen?

Samma tid/dag varje dag/vecka.

Genom hårt arbete.

Genom envist, hårt arbete. Vad annat?

Lägga in nya sunda rutiner, sortering och städning.

Räkna högarnas höjd över tid.

7) Har du haft möjlighet att skriva ner framtida förändringar?

-

Bra kurs med trevliga ämnen och bra kurskamrater och ledare.

-

-

Rensa bokhyllan.

8) Vad tyckte du om cirkelledarna?

Mkt bra!

Ibland lite pladdrig och ofokuserad. Fokus bör ligga på ämnet för dagen. Ex. när Vobis presenterade iofs bra saker men vid fel tillfälle. I övrigt mkt bra cirkelledare.

Bra! Cirkelledarna var ju också själva cirkeldeltagare (uppfattade jag det som) med förståelse för de svårigheter som fanns i gruppen.

Bra med 2 st istället för 1 person.

Fantastiska!!!

9) Förslag på vad hade kunnat göras bättre?

Strukturera upp lite så det blir någorlunda lika från gång till gång.

Ett ämne i taget, sakligt. Håll tidsramarna! Något så när. Ofta sen start och för sent slut.

16.00 – 17.30.

-

Struktur på mötena

-

10) Egna reflektioner för framtida studiecirkel?

-

Fortsätt, men lyssna på synpunkter från kursdeltagarna och ta vara på dessa till hösten. Lycka till!

Den (studiecirkeln) kan och bör nog se olika ut beroende på vilka som deltar i den. Det är nog bra att noga kolla upp vilka deltagarna är och vad de vill ha/behöver.

Bra med foton på mobilen att visa varandra på mötena. Varje vecka bra 6 – 8 ggr.

Sparande kan skötas via automatisk överföring till annat konto.

Delprojekt: Kunskapsökning om kognitiva hjälpmedel

Logopedstöd för vuxna inom boende och daglig verksamhet enligt LSS 2013

Tom Ek¹, Elisabet Axberg² och Pia Ek^{1, 2}

1. Föreningen för barn, ungdomar och vuxna, FUB, Uppsala, 2. Handikappföreningarnas samarbetsorgan, HSO, Uppsala

Sammanfattning

Personer med kognitiva funktionshinder har mer eller mindre stort behov av logopedstöd för sin kommunikation, varför HSO Uppsala i samarbete med FUB Uppsala undersökte hur omfattande stödet är idag i Uppsala när det gäller boende och daglig verksamhet enligt LSS för att ha ett underlag om förbättring av stödet behövs.

En enkät utformades och skickades till LSS-boenden och daglig verksamhet i Uppsala kommun. För de 61 LSS-verksamheterna kom 32 svar in efter 3 påminnelser. Det framkom att av totalt 375 stödandvändare hade mellan 33-45 logopedstöd där 20 fick någon form av kommunikationsstöd och 4 stöd på grund av sväljproblematik.

Chefer för de 32 verksamheter som lämnat svar, önskade logopedstöd till ytterligare 14-16 stödandvändare. Om dessa önskemål tillgodoses når man 49-61 av de 375 stödandvändarna (13-16%). Vi redovisar fakta som talar för att stödet är lägre. En chef utmärkte sig med att anse att alla, dvs 70-80 av hennes stödandvändare borde ha logopedstöd. Logopedinsats till stödandvändare hade en viss koppling till hur länge chefen arbetat i LSS-verksamheten, om verksamheten var kommunal eller privat och i viss mån chefens utbildning. De chefer som arbetat kortast, den kommunala verksamheten respektive lärarutbildning hade högre antal/önskade mer logopedstöd.

Sammanfattningsvis framgår det tydligt att målet att nästan alla ska ha logopedstöd alternativt annat kommunikationsstöd inte uppfylls, inte ens om cheferna (utom en) hade fått igenom ett önskat stöd för fler stödandvändare. Okunskapen om vad logoped gör eller skulle kunna göra är stor.

Introduktion

För personer med kognitiva funktionsnedsättningar finns för flertalet ett behov av logopedstöd i någon form under hela deras liv. De har varierande problem med att kommunicera, skriva, tänka, förstå, komma ihåg och planera, varför kommunikationssätten måste anpassas till den nivå de befinner sig på. De lindrigast utvecklingsstörda ligger på en nivå motsvarande barn 9-11 år. I den gruppen kan flertalet läsa och/eller skriva men behöver uppmuntras och få stöd i olika former (1). De med svårast utvecklingsstörning kommunicerar med kroppsspråk, mimik, känslottringar mm (2).

Stödet från logoped kan vara att pröva ut och följa upp lämpliga hjälpmedel, språkträna, vid utredning inför byte av tex skola, hjälp vid dysfagi-problem och vid diskussion om förhållningssätt kring stödandvändaren.

Medlemmar i FUB Uppsala har länge fått signaler om att logopedstödet försämras när stöd användaren blivit myndig och/eller flyttat hemifrån. Vi har också fått höra att stöd användaren informeras om att "på det här boendet använder vi inte ditt kommunikationssätt utan ett annat, så du får byta", vilket är som att tvingas prata arabiska när man bara kan prata svenska.

Det som händer när personen är myndig är att hen själv ska begära stödet från habiliteringen, vilket de sällan kan på grund av sin kognitiva funktionsnedsättning utan de behöver hjälp av någon närstående, anhörig, personal eller god man att söka stödet. Om dessa inte vet vad en logoped gör, vilket vi förstått är vanligt, kan inte heller de efterfråga stödet. Många vet inte att en logoped kan hjälpa till när stöd användaren har sväljproblem tex.

Att kunna kommunicera med sin omvård är ett grundläggande och primitivt behov. Det finns historiskt dokumenterat att barn dör om ingen kommunicerar med dem och då inräknas även kroppsspråket, som är minst lika viktigt som språket när vi kommunicerar med varandra (2,3). Komorbiditeten mellan utvecklingsstörning och autism är stor, språkstörning är ett kriterium vid diagnostisering av autism och andra autismspektrumdiagnoser (4). Det finns många hjälpmedel för kommunikation idag och nya dataprogram tillkommer hela tiden, som ökar möjligheten för de som inte kan tala eller skriva så bra att framföra sina önskemål, öka sin självständighet och minska sitt beroende av stödpersonal. Om inte stödet ges minskar således stödpersonernas möjlighet att vara delaktiga i beslut kring deras person - att själv få bestämma - vilket tex kan resultera i aggressivitet, svält och en risk att många med sväljproblem inte får den hjälp de behöver så onödiga medicinska ingrepp utförs i stället.

Syfte

För att undersöka om våra misstankar om att logopedstödet i Uppsala kommun inte är tillräckligt i vuxen ålder, valde vi att göra en deskriptiv analys av stödläget i boende och daglig verksamhet (DV) enligt LSS, under våren 2013. Undersökningen skulle även i viss mån visa om cheferna har kunskap om vad en logoped kan göra, vilket är en av förutsättningarna för att stödet ska kunna begäras i samråd med stöd användaren.

Metod

Enkäter skickades ut till cheferna för 48 gruppboendestäder och 13 DV i Uppsala. Adresserna erhöles från kontoret för hälsa, vård och omsorg, Uppsala kommun. Första utskicket gick med brev. En påminnelse gick ut med e-post (några ringdes upp) utom till de DV som var kommunala, som fick ett nytt brev, då vi fick signaler om att de inte fått vårt första brev. Den tredje påminnelsen var genom ett telefonsamtal. Enkäten och följebrev finns som bilaga 1. Första utskicket gick ut i februari och sista telefonsamtalet ägde rum den 21 maj 2013. Antal boende enligt LSS uppgavs av kontoret till ca 550 och i DV till ca 750.

Resultat

Under våren 2013 skickades enkäter angående logopedstöd ut till enhetschefer för boende och DV. Sju gruppboendechefen svarade efter första utskicket, 11 efter första påminnelsen och 5 efter andra påminnelsen, se tabell 1. 25 chefer svarade inte alls. Dvs svarsfrekvensen blev 48%.

När det gällde DV var motsvarande siffror för besvarad enkät 1, 1 och 7. Fyra dagliga verksamheter svarade inte på enkäten, se Tabell 1. En chef kan ha svarat för mer än en av sina verksamheter, vilket gör att beräkningarna inte är exakta. Således svarade några fler av DV-cheferna och frekvensen var >64% av samtliga tillfrågade.

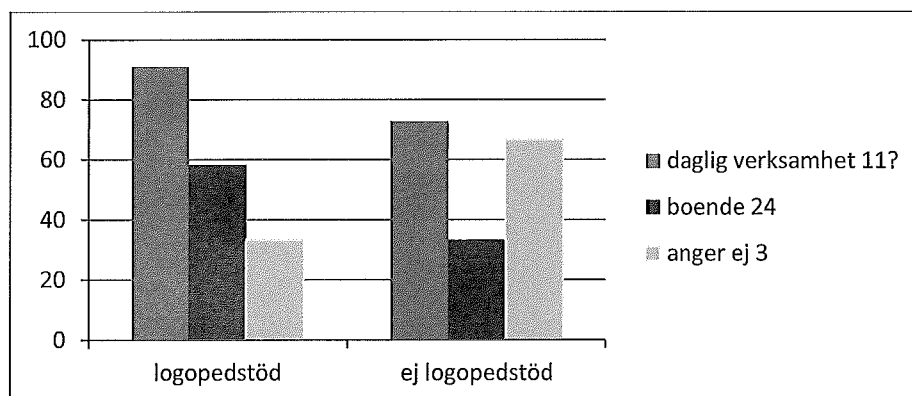
Tabell 1. Tabellen visar vilka enheter inom LSS-erksamhet för vuxna som svarat på enkäten

Gruppboendestäder Första utskicket	Har inte svarat	Daglig verksamhet Första utskicket	Har inte svarat
Domherren	Arkitektvägen	Hugin	CB Assistans
Fänrikstälsgatan 119	Backvägen	Första påminnelsen	CVO Center
Otto Myrberg	Bordtennisvägen	Linné	Uppsala kommun ?
Seminariegatan	Byggnästargatan	Andra påminnelsen	Utsikten
Tallbacken	Fålhagsleden	Connexi	
Topelius 21	Granelidsvägen	EBK	
Björkbackagården	Hasselvägen	Fyrskogården	
Första påminnelsen	Konstnärsvägen	Labanskolan	
Arkeologvägen	Lagerlöfsgatan	Misa	
Grundstensvägen	Lunda 1	SRK	
Helsingforsgatan	Lunda 2	Konstbruket	
Linvägen	Morkullevägen		
Malma Backe 3F	Rådjurstigen		
Muntersgatan	Sandelsgatan		
Ringgatan	Smålandsvägen		
Sandbacken	Stenkolsvägen		
Sandstensvägen	Storgatan		
Sköldmövägen	Stålgatan 39		
Svartbäcksgatan	Stålgatan 57		
Andra påminnelsen	Topelius 2D		
Bellmansgatan	Tunagatan		
Bredgränd	Täbyvägen		
Fänrikstälsgatan 44	Vitsippsvägen		
Järnmalmsvägen	Västgötarestan		
Tibblevägen 12	Ärentunavägen		

Tabell 2. Tabellen visar hur enheter inom LSS-verksamhet för vuxna svarat på enkäten. Färg = samma verksamhet För frågornas utformning, se bilaga 1

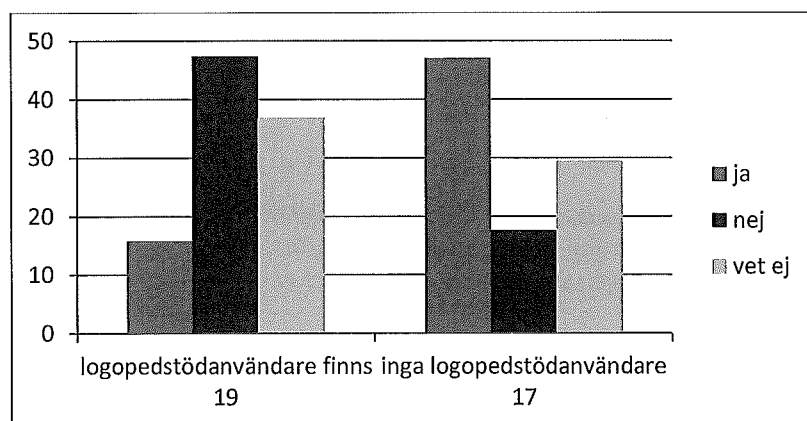
Frågor rörande logopedstöd							Personliga frågor till chefen					
fråga 1	fråga 2	fråga 3	fråga 5	fråga 5 b	fråga 6	fråga 6b	född	genus	arbetar	arbetsplats	arbetstid	utbildning
5 b	vet ej	nej			ja	mer än 5	68	kvinn	kommun	boende	>7 år	socionom
1 b	år 12	nej			ja		68	kvinn	kommun	boende	>7 år	socionom
1	vet ej	vet ej	nej		ja		68	kvinn	kommun	boende	>7 år	socionom
vet ej	vet ej	vet ej			ja	vet ej	61	kvinn	privat	dv	1-7 år	socionom
0							70	kvinn	privat	dv	1-7 år	socionom
0?	vet ej	vet ej	ja	2 eller 3	vet ej		54	man	privat	dv	>7 år	högskola
vet ej	vet ej	vet ej	ja	2 eller 3	vet ej		51	kvinn	privat	dv	1-7 år	lärare
0			ja	2	ja	1 till 5	67	kvinn	privat	dv	>7 år	högskola
1 c	år 13	nej			ja		69	kvinn	privat	boende	<1 år	gymnasium
1 c	år 12	vet ej			ja		69	kvinn	privat	boende	<1 år	gymnasium
vet ej	vet ej	vet ej	vet ej		nej		65	kvinn	kommun	boende	>7 år	gymnasium
ca 5	vet ej	vet ej	vet ej		vet ej		64	kvinn	kommun	boende	>7 år	socionom
1 a	år 10	nej			vet ej		55	man	kommun	boende	>7 år	högskola
vet ej	vet ej	vet ej	ja	2	vet ej		49	kvinn	privat	dv	>7 år	lärare
0			ja				69	kvinn	privat	dv, boende	<1 år	socionom
1 a	år 12	nej			nej		74	kvinn	privat	boende	>7 år	gymnasium
0		nej					73	kvinn	privat	dv,boende	1-7 år	högskola
							58	kvinn	kommun	dv	1-7 år	socionom
1 a	år 09?	nej			ja	1 till 5	50	kvinn	kommun	boende	>7 år	högskola
1 a	år 09?	nej			ja	1 till 5	50	kvinn	kommun	boende	>7 år	högskola
0		nej			nej		80	man	privat	boende	<1 år	högskola
1 c	år 11?	vet ej			ja	1 till 5	50	kvinn	kommun	boende	>7 år	socionom
1 c	år 13	nej			ja	1 till 5	72	man	privat	boende	1-7 år	gymnasium
1 a	år 13	ja	70-80	vet ej			?	kvinn	kommun	dv	>7 år	högskola
1 c	år 12	ja	70-80	vet ej			?	kvinn	kommun	dv	>7 år	högskola
1 c	vet ej	ja	70-80	vet ej			?	kvinn	kommun	dv	>7 år	högskola
1 vetej	år 13	ja	70-80	vet ej			?	kvinn	kommun	dv	>7 år	högskola
1 vetej	vet ej	ja	70-80	vet ej			?	kvinn	kommun	dv	>7 år	högskola
1 vetej	år 13	ja	70-80	vet ej			?	kvinn	kommun	dv	>7 år	högskola
1 vetej	vet ej	ja	70-80	vet ej			?	kvinn	kommun	dv	>7 år	högskola
1 vetej	år 13	ja	70-80	vet ej			?	kvinn	kommun	dv	>7 år	högskola
1 vetej	vet ej	ja	70-80	vet ej			?	kvinn	kommun	dv	>7 år	högskola
1 vetej	vet ej	ja	70-80	vet ej			?	kvinn	kommun	dv	>7 år	högskola
1 a	vet ej	vet ej			vet ej		92	kvinn	kommun	boende	1-7 år	gymnasium
0		vet ej			vet ej		89	man	kommun	boende	1-7 år	gymnasium
7?	vet ej	år 13	vet ej		ja	7?	57	kvinn	privat	boende	>7 år	högskola
1 c	år 13?	vet ej			ja	1 till 5	77	man	?	boende	>7 år	lärare
0		ja			2 ja	1 till 5	65	kvinn	privat	boende	1-7 år	lärare
vet ej	vet ej	vet ej	ja		2 nej		78	man	kommun	boende	1-7 år	gymnasium
1	vet ej	år 13?	ja		nej		?	?	?	?	?	?
1	1	år 12	vet ej		ja	1 till 5	?	kvinn	privat	boende	?	?
vet ej	vet ej	b	nej		nej		?	?	?	?	?	?
0							?	kvinn	?	boende	?	?
vet ej	vet ej	b	ja		2 nej		67	kvinn	kommun	boende		1 socionom
1 d	b	vet ej			nej		?	?	?	?	?	?
1 c	år 12 dec	nej			ja	1 till 5	73	man	kommun	boende	>7 år	gymnasium
1		ja			nej		66	kvinn	privat	boende		1 gymnasium

I Tabell 2 ses verksamheternas svar, se bilaga 1 där frågornas utformning finns. Av samtliga stödanvändare har 33-45 kontakt med logoped, vilket är mindre än 9-12% av de som svarat (beräknat på 50% av 750). I Figur 1 ses hur de som får logopedstöd fördelar sig mellan boende och DV. Andelen med stöd i DV är avsevärt högre än det stöd som ges i boendet, 90 procent mot 58. Beräkning utifrån de värden en chef, markerad med ljusblått i Tabell 2 ger, visar att 13% av hennes stödanvändare har kontakt med logoped.

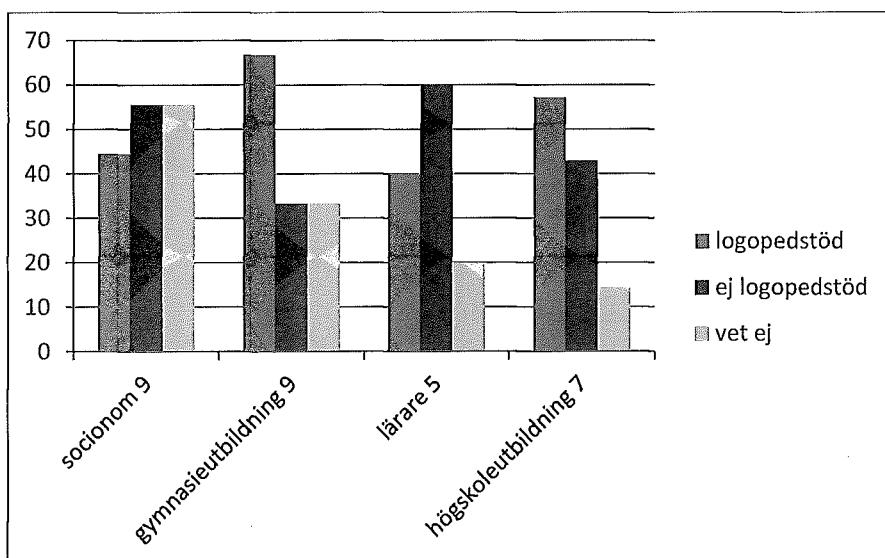
Figur 1. Logopedstöd i procent till stödanvändare i gruppboende jämfört med DV visas. Antal som svarat anges med en siffra efter angiven verksamhet.

I fråga 5 efterhördes om cheferna ansåg att någon eller några skulle behöva logopedstöd. I figur 2 presenteras data utifrån om någon av cheferna anser att fler behöver logopedstöd för att de redan har aktuell kunskap om vad en logoped kan bidra med för att någon annan stödanvändare har stödet. Data antyder att det snarast är tvärtom. Om logopedstöd förekommer bland stödanvändarna, anser 15 % att fler behöver, mot 47 % av de chefer där ingen har logopedstöd. En tredjedel av cheferna kunde inte besvara frågan. Undantaget är den chef, som anser att alla LSS-personer behöver mer eller mindre logopedstöd.

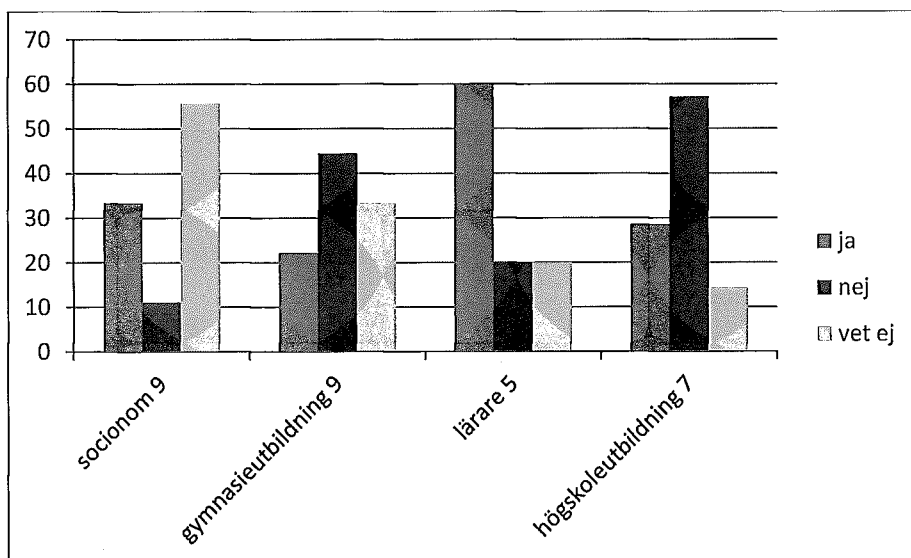

Figur 2. Visar i procent vad cheferna anser om behov av logopedstöd hos övriga stödanvändare utifrån erfarenhet av aktuellt logopedstöd för en eller flera av deras stödanvändare. Antal som svarat anges med en siffra efter stapelinformationen.

Chefens utbildning i relation till om det fanns stödanvändare som har kontakt med logoped, visas i figur 3 och deras deras åsikt om flera skulle behöva logopedstöd redovisas i figur 4.

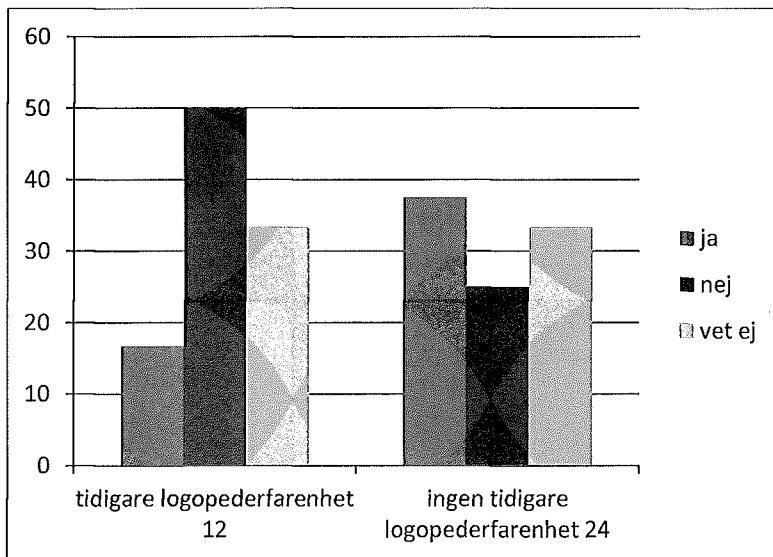
Figur 3. Figuren visar relationen mellan chefens utbildning och förekomst av logopedstöd i procent bland stödanvändarna. Antal som svarat anges med en siffra efter utbildningsinformationen. Under gymnasieutbildning finns undersköterskor med (4), under lärare 1 specialpedagog och under högskoleutbildade 1 sjuksköterska.

Figur 4. I figuren visas i procent om chefens utbildning påverkar önskemål om fler logopedier än de som redan finns. Antal som svarat anges med en siffra efter utbildningsinformationen. Under gymnasieutbildning finns undersköterskor med (4), under lärare 1 specialpedagog och under högskoleutbildade 1 sjuksköterska. I vet ej finns även de som inte svarat alls på frågan.

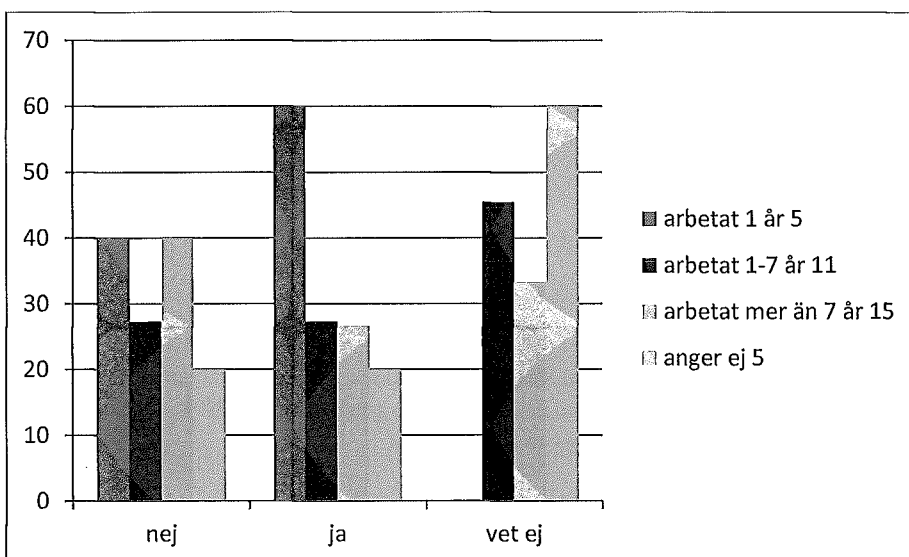
Resultaten i figur 3 respektive 4 visar en liten överrepresentation av logopedanvändare om chefen har gymnasieutbildning och att lärargruppen ser ett behov av att flera av deras stödanvändare skulle behöva hjälp av logoped. En hög procent av socionomutbildade svarar vet ej eller inte alls på frågan.

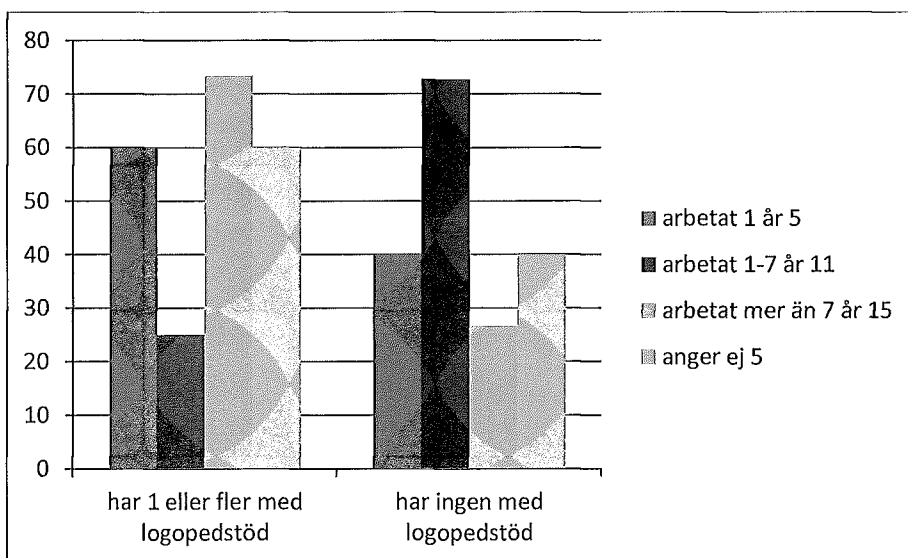

Figur 5. Figuren illustrerar i procent om chefen anser att fler stödandvändare behöver logopedstöd utifrån tidigare erfarenhet av vad logoped kan bidra med. Antal som svarat anges med en siffra efter stapelinformationen.

Av figur 5 framgår att det inte spelade någon roll om chefen hade kunskap om vad en logoped kan göra för en stödandvändare, snarare tvärtom. Det är fler logopedstödandvändare i gruppen där chefen inte har tidigare erfarenhet. Yrkeslivserfarenhet inom LSS-området verkar inte heller påverka chefens syn på behovet hos de stödandvändare som ansvaret omfattar (Figur 6). Det antyds i figur 6 att de som arbetat kortast tid ser de största behoven, men antalet som svarat är bara 5.

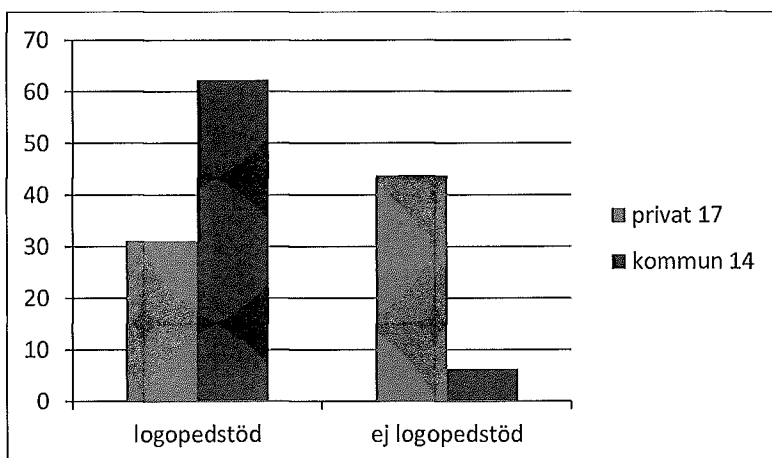

Figur 6. Behov av logopedstöd i procent till fler stödandvändare utifrån chefens yrkeslivserfarenhet inom LSS-området. Antal som svarat anges med en siffra efter stapelinformationen.

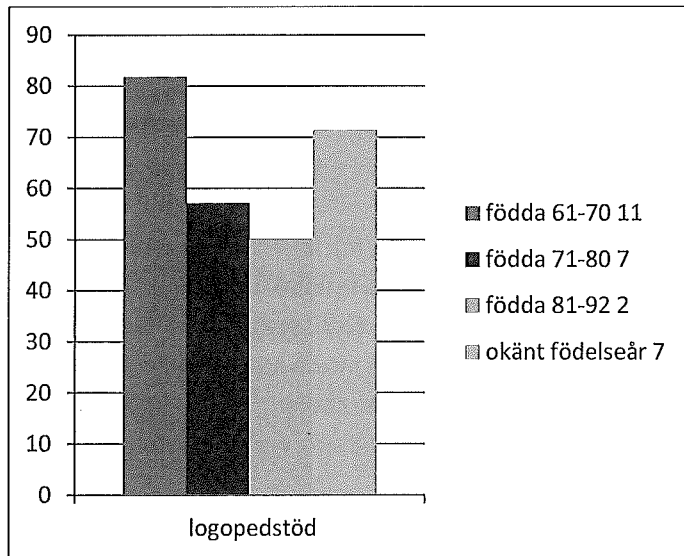
Figur 7. Figuren visar i procent stöd användare med logopedstöd utifrån cheferns yrkeslivserfarenhet. Antal chefer som svarat anges med en siffra efter stapelinformationen.

Om man jämför figur 6 och 7, styrks dock slutsatsen att de som inte arbetat så länge inom LSS-området ser ett större behov av logopedinsats, då de även har relativt många stöd användare som har hjälp av logoped. Det sammanhanget ses inte i figur 5, där skillnaden inte synliggörs då övriga chefer är fler till antalet.

Figur 8. Figuren visar i procent hur logopedstödet fördelar sig mellan privat och kommunal regi. Antal som svarat anges med en siffra efter stapelinformationen. De med logopedstöd som inte vet om de arbetade privat eller kommunalt var 3 och de chefer som inte visste om stöd användarna hade logopedstöd uppgick till 8.

Av figur 8 framgår att chefer i privat verksamhet har lägre frekvens av det logopedstöd som redovisats, ett värde som får betraktas som säkert, då det är många i varje grupp som svarat.

Figur 9. Hur procentandel enheter med logopedstöd fördelar sig efter chefens ålder visas. Antal som svarat anges med en siffra efter stapelinformationen.

Ur figur 9 kan slutsaten dras att logopedstödet fördelar sig relativt jämt mellan enheterna om man delar dem efter chefens ålder.

På fråga 4 om vad stödanvändarna fick hjälp med fanns svar för 26 av de 33-45 stödanvändarna. Svaren ses i tabell 3, där svar under Annat förts in under rätt stöd. I kommentarsfältet återfanns en som saknade en sväljfråga och den enda kommentaren i övrigt var "många i vår verksamhet behöver stöd med kommunikation, då de sällan har talat språk, saknar punkt om detta på fråga 4".

Tabell 3. Visar hur det stöd från logoped fördelade sig för de 32 stödanvändarna.

Stödet från logopeden	Antal
språkträning andning*	7+1
hjälpmedelsutprovning bildstöd*	4 + 3
förhållningssätt kring person	5
utredning	2
dysfagi svälj*	
mungymnastik*	2+1+1

*angavs under Annat och har med antal fördelats till det område de tillhör. Andning kan höra till flera.

Diskussion

När vi undersökte hur många vuxna stödanvändare i LSS-boende och DV, som kontinuerligt hade kontakt med logoped använde vi oss av en enkät och de adressregister som kontoret för hälsa vård

och omsorg försett oss med. Då 2 av de adresser vi fått inte stämde, breven kom i retur på grund av okänd adressat, kan det även vara så att vi inte fått samtliga adresser, något vi inte undersökt vidare.

För att kunna lita på en enkät anses det att mer än 75% av de tillfrågade svarat på den. Vid uppringning fick vi veta av några inte svarat för att de inte hade någon stöd användare som hade behov av logoped. Om det gäller alla som inte svarat (totalantal stöd användare är ca 750) har mindre än 1 av 17 stöd av logoped. Några meddelade vid uppringning att chefen inte varit på boendet/DV under den tid materialet insamlades och de 13 uppmanades att svara i stället för chefen. Det är enligt vår mening inte acceptabelt att chefer för 13 verksamheter av de 32 som svarat, inte varit på gruppboenden eller DV under 3 månaders tid. Om övriga chefer som inte svarat inte gjort det för att de inte sett enkäten blir siffran 42 verksamheter med icke-närvarande chefer. Det kan dock vara så att en chef svarat för mer än en verksamhet men inte varit fysiskt i alla sina verksamheter.

Antalet stöd användare som redovisats, 33, är en inte helt säker siffra. En chef har svarat 11, en 5 och en 7. Vi vet inte om de cheferna svarat för alla sina verksamheter eller om det finns så många stöd användare med logopedkontakt i en verksamhet. Därför har vi även angivit en högsta siffra, 45, där alla stöd användare är medräknade om inte enkätsvaren i övrigt visat att chefen missförstått frågorna.

Den höga procentsiffran för DV är osäker. En chef har troligtvis svarat för fler verksamheter. Om så, blir siffran som lägst 50%. Det är rimligt med högre andel logopedinsatser i DV, där stöd användaren tillbringar mycket av dagen, men det kan också betyda att både boendet och DV svarat för samma stöd användare, vilket även det leder till att procentsiffrorna sjunker. Vi kan konstatera att alla osäkra parametrar leder till sänkta procentsiffror.

Det är relativt stor skillnad i logopedstöd om verksamheten är privat eller kommunal – antal stöd användare i privat regi är 31% mot 62% i kommunal regi. Det är något som eventuellt kan undersökas närmare.

Övriga parametrar som kön, utbildning, mm förefaller inte ha så stor betydelse, se figur 4-7 och 9 samt tabell 2. Dock är inte alla chefer högskoleutbildade, vilket anges att de är när det gäller DV i kommunal regi. På Vård och Bildnings hemsida står det: " Ansvarig chef för verksamheten ska ha relevant högskoleexamen samt minst tre års dokumenterad erfarenhet av arbetsledande ställning inom området vård- och omsorg". Socialstyrelsen föreskriver för boendechef: " 5 § Med lämplig utbildning enligt 3 § förordningen (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade avses en högskoleutbildning som är relevant för att en person skall kunna förestå verksamheten i en gruppboende. Så många som 30% anger att de har gymnasieutbildning och i den siffran ingår troligen några som svarat i chefens ställe, men bara 2 (med gymnasieutbildning) av de 13 som svarat i chefens ställe har angivit det i enkäten. Från vårt underlag förefaller det inte ha så stor betydelse när det gäller logopedstöd; de chefer som har gymnasieutbildning hade flest stöd användare med logopedinsats. Dessutom finns en antydning om att de med kortast yrkeslivserfarenhet har mer logopedstöd till stöd användarna i sin verksamhet, vilket möjligen kan bero på att utbildningar under senare tid är bättre på att uppmärksamma kommunikationsproblematiken.

Det är anmärkningsvärt att så många chefer genomgående inte har svarat eller har svarat "vet ej" på frågorna. Ett skäl skulle kunna vara att de inte är övertygade om att informationen behandlas på ett sätt som säkerställer anonymiteten. Om det är så, ingår en osäkerhet om att organisationen kan

utnyttja deras okunskap eller misstag negativt, i stället för att använda resultaten konstruktivt för att utveckla verksamheterna. Att inte besvara frågor om ålder, kön, utbildning och om verksamheten är privat eller kommunal men besvara resten, antyder att de inte litar på anonymiteten. De höga frekvenserna av icke-svar eller "vet ej" rörande logopedstöd bör tolkas på annat sätt. Där kan det faktiskt bero på att de inte vet, något som inte är orimligt då det är en profession man normalt har dålig kunskap om enligt vår erfarenhet. Däremot kan man kräva att de som arbetar med personer med kognitiv funktionsnedsättning, ska ha kunskap om vad en logoped kan ge för stöd. Det framgår av undersökningen att de som har en stödanvändare med logopedstöd i regel vet vad personen fått hjälp med, bara 12-28 av dessa svarar vet ej. Om de vet, så har hjälpen bestått i att logoped har hjälpt till med språkträning; Åtta av stödanvändarna har den hjälpen, medan färre fått stöd med sväljproblematik. Två stödanvändare har sådan hjälp och en chef efterlyser sväljstöd, dvs hen vet ej att dysfagi i fråga 4 betyder just det. När det gäller hjälpmedelsutprovning har 4 stödanvändare fått den hjälpen medan 2 har haft logopedstöd vid utredning. Förhållningssätt kring person, vilket skulle kunna innebära att informera personal om kommunikativa strategier utifrån en specifik stödanvändare, har 5 fått stöd med. En slutsats som är rimlig utifrån undersökningen är att kunskapen bland cheferna om vad en logoped gör är bristfällig, vilket kan vara ett av skälen till att så få har logopedstöd. Om stödanvändaren tex fått hjälpmedelsutprovning via arbetsterapeut eller haft stöd av taltolk, hade chefen haft möjlighet att ange det, vilket ingen gjorde. Ett citat ur enkäten "många i vår verksamhet behöver stöd med kommunikation, då de sällan har ett talat språk, saknar punkt om detta på fråga 4" visar också att den som svarat inte förstått att nästan hela enkäten handlar om just detta, men som ändå vet att kommunikation är viktig.

Att bara maximalt 12% av stödanvändarna får stöd av logoped är en anmärkningsvärt låg siffra, då funktionsnedsättningen i sig innebär att alla har rätt att träffa en logoped, samt att flertalet i gruppen i någon mån har behov av detta stöd. Antalet ökar inte nämvärt (16%) om man lägger till de övriga 16 stödanvändare som cheferna anser behöver kommunikationsstöd. Regionförbundet i Uppland har frågat chefer (21) och personal (33) om stödanvändares delaktighet vid beslut som rör deras person. I den studien framkom ett önskemål från flera i personalgruppen om mer kunskap om hur man kommunicerar med stödanvändare. Är det så att personalen ser ett större behov än cheferna och inte förmedlat det uppåt eller inte blir lyssnade på? Habiliteringen i Uppsala har ofta kurser som alla i länet kan gå, men vet personalen om det? Får de ledigt för att gå? Om de med gymnasieutbildning i vårt material svarat i stället för chefen, kan resultatet - att många av dem ansåg att fler behövde logopedstöd - tolkas på samma sätt.

Uppställningen av enkäten kan diskuteras. Som tidigare nämnts har flera inte förstått att de ska svara även om ingen av stödanvändarna har logopedhjälp. Det hade kunnat förtydligas. Som tidigare diskuterats har troligtvis flera varit osäkra på om de skulle kunna identifieras. Det är svårare att övertyga personer om det. Där räcker det inte med att lova - de måste också lita på att vi gör som vi sagt. En fråga som blev helt fel är frågan som berör antal stödanvändare. Alla verksamheter har haft fler än 9 stödanvändare för att chefen ansvarar för flera verksamheter. Där hade vi hoppats få svar på antalet i det aktuella boendet eller DV. Antal stödanvändare i ett LSS-boende ska ju helst inte överstiga 5, men nu svarade alla att de hade mer än 9 stödanvändare, vilket troligtvis är fel. Antal boende i gruppboende enligt Uppsala kommuns praxis är i nuläget högst 6! per enhet.

Vad kan man göra? En chef ger en kommentar på fråga 7: "Logopedstödet beslutas av hab el biståndshandläggare. Själva kan vi bidra med tex röstövningar i verksamheten". Hen ser inte möjligheten att som personal konsultera en logoped, men det kan man och dessutom bör man

arbete på ett aktiverande sätt, dvs om man ser att något vore bra för stöd användaren, ska man försöka motivera till att insatsen tas emot. Under Uppsala kommuns hälso- och sjukvårdsansvar står bla: "I hälso- och sjukvårdsansvaret ingår hemsjukvård, rehabiliterings- och funktionsuppehållande insatser med stöd och handledning..". När det gäller personkrets med LSS-insatser kan rehabilitering i vissa fall ersättas med habilitering. Att konsultera habiliteringen för logopedinsats kostar inget för kommunen. Habiliteringen får inte ha uppsökande verksamhet men är tvungna att hantera alla frågor som ligger under LSS. Kan vi föreslå cheferna att konsultera en logoped för de stöd användare de ansvarar för? Eftersom det är den enskilde som ska begära stödet, kan nästa steg bli att diskutera ett identifierat behov med stöd användaren och/eller hans företrädare. När stöd personen fått logopedinsats sköts den individuella uppföljningen av habiliteringen. En proaktiv insats vore att föra in ett krav vid upphandling och LOV att habiliteringen initialt måste konsulteras för alla stöd användare.

Sammanfattningsvis kunde vi bekräfta de misstankar som fanns om att logopedstöd till vuxna som tillhör LSS, inte är tillräcklig och att verksamhetscheferna inte har tillräcklig kunskap om vad de kan få hjälp med från habiliteringen. Endast en av de besvarande cheferna ansåg att alla borde ha logopedstöd. Förslag ges till hur området kan förbättras.

Tack till Kommunens handikappråd och Nämnden för hälsa och omsorg, Uppsala kommun för det bidrag som möjliggjort undersökningen.

Referenser

1. Kylén, G (1981) Begåvning och begåvningshandikapp. Stockholm: Handikappinstitutet och Stiftelsen ALA.
2. The psychology of facial expression. (1997) Ed J.A. Russel and J. M. Fernàdez-Dols. Cambridge University Press.
3. From the Chronicle of Salimbene, thirteenth-century Italian Franciscan, as translated and paraphrased by G. Coulton
4. Mundy, P, Sigman, M, Ungerer, J and Sherman, T. (1986) Defining the social deficits of autism: The contribution of non-verbal communication measures. *J Child Psychiat* 27, 657-669.

Bilaga 1. Enkät

Vi har fått medel från nämnden för hälsa och omsorg, Uppsala kommun för att arbeta med stöd i samband med kognitivt funktionshinder. När det gäller gruppen utvecklingsstörda har vi som ett första steg bestämt att vi tar reda på hur bra logopedstödet är idag i de LSS-verksamheter som omfattas av Uppsala kommuns kontor för hälsa, vård och omsorg.

Syftet med studien är därför att påbörja en inventering av logopedstöd när det gäller kommunikationsstöd i bostäder med särskild service LSS samt Daglig verksamhet LSS. Det är ett angeläget område att få kunskap om eftersom möjligheten att förstå sin omvärld samt att göra sig förstådd utgör fundamentet för ett individuellt anpassat stöd på stödandvändarens¹ villkor.

Allt material kommer att sparas på ett sådant sätt att bara den person som skickar ut enkäten har tillgång till kodnyckeln fram till den tidpunkt då enkäten är besvarad, därefter förstörs kodnyckeln. Sammanställningen blir offentlig. De gruppboende/dagliga verksamheter som deltagit i studien kommer att anges, men ingen enskild verksamhet kommer att kunna identifieras. Du kommer att få sammanställningen när den är klar.

Har du några frågor kring undersökningen får du gärna kontakta elisabeth.axberg@hsovisst.se

Sista svarsdatum för enkäten är 11 februari 2013.

Ombudsman HSO

Lars Persson

¹ stödandvändare är i denna enkät huvudsakligen brukare eller boende men kan vara tex särskoleelev eller assistansmottagare i fråga 6.

Inledningsvis får du svara på några bakgrundsfrågor

Kön?

Kvinna

Man

Födelseår?

_____

Vilken är din arbetsgivare?

Uppsala kommun

Privat

Vilken utbildning har du?

_____

Hur länge har du haft din nuvarande befattning ?

Mindre än 1 år

Ett till sju år

Mer än sju år

Vilken verksamhet ingår i ditt ansvarsområde?

Bostad med särskild service LSS

Daglig verksamhet

I den verksamhet jag är chef, tillhandahålls logopedstöd till.

Mindre än 10 personer

Mellan 11-25 personer

Mellan 26-50 personer

Fler än 50 personer

Frågor angående kommunikationsstöd

I fråga 2, 3 och 4 ska insatsen för varje stöd användare, som fått logopedinsats, preciseras mer noggrant. Vi har därför gjort en BILAGA (sist) som kan kopieras och användas när du besvarar den delen av enkäten för fler än en stöd användare.

1. Hur många av dina stöd användare har eller har haft kontakt med logoped? _____

2. Ange för var och en av dessa hur ofta de haft kontakten – använd bilaga om fler än en användare

Stöd användare 1

Mer sällan än en gång per år

En gång per år

Mer än 1 gång per år

Vet ej

3. Ange för var och en när senaste logopedbesöket var – använd bilaga om fler än en användare

Stöd användare 1

År _____

Vet ej

4. Vad fick var och en hjälp/stöd med? - använd bilaga om fler än en

Stöd användare 1

Hjälpmiddelsutprovning/uppföljning

Förhållningssätt kring personen i fråga

Språkträning

Utredning

Dysfagi problematik

Annan behandling specificera _____

Vet ej

5. Anser du att fler av dina stöd användare skulle behöva logopedstöd?

Ja

Nej

Vet ej

Om du svarat ja - Hur många? _____

Kommentarer (valfritt): _____

6. Har du tidigare, när du arbetat inom verksamheter där stöd användare som exemplifieras i not på första sidan funnits, haft stöd användare som fått logopedstöd?

Ja

Nej

Vet ej

Om ja. Vilken typ av verksamhet? _____

Om ja, Hur många?

1-5

➤ 5

7. Kommentarer till hela enkäten (valfritt) använd baksidan vid behov.

Tack för att du tog dig tid att besvara enkäten.

BILAGA

Kopiera denna bilaga så att du får det antal som behövs för att besvara frågorna 2-4 för varje stöd användare som har/har haft logopedinsats. Ange den unika stöd användaren med en siffra.

Stöd användare _____

2. Ange hur ofta stöd användaren haft kontakten

Mer sällan än en gång per år

En gång per år

Mer än 1 gång per år

Vet ej

3. Ange när senaste logopedbesöket var

_____

Vet ej

4. Vad fick stöd användaren hjälp/stöd med?

Hjälpmiddelsutprovning/uppföljning

Förhållningssätt kring personen i fråga

Språkträning

Utredning

Dysfagi problematik

Annan behandling specificera _____

Vet ej